

5 Osaava Suomi

Suomen menestys ja kansainvälinen kilpailukyky perustuvat korkeaan osaamiseen. Korkea osaamis- ja koulutustaso vahvistaa yhteiskunnallista resilienssiä ja luo edellytyksiä talouden kasvulle. Suomi on maa, jossa halutaan oppia jatkuvasti uutta. Usko koulutuksen voimaan on vahvistunut.

Suomi on nostettu takaisin maailman osaavimpien kansakuntien kärkeen. Jokaisella on taustasta ja varallisuudesta riippumatta tasa-arvoiset mahdollisuudet kouluttautua ja tavoitella unelmiaan. Jokainen nuori pääsee koulutuksen kautta työelämäänsä. Suomalaisen osaamistaso on käännetty takaisin kasvu-uralle, ja koulutustaso on noussut. Inhimillinen pääoma on lisääntynyt, osaamispääoma on kasvanut, lukutaito, työelämätaidot ja hyvinvointi ovat vahvistuneet.

Suomalainen kulttuuri kaikissa muodoissaan toimii monipuolisena voimavarana kansalaisille, ja sen rooli kansainvälisenä kilpailutekijänä on tunnustettu. Kansalliskielten asema yhteiskunnassa on selkeä, vahva ja suomalaisia yhdistävä. Suomi on kannustava sivistisyhteiskunta ja ylpeä omasta monipuolisesta kulttuuriperinnöstään.

Suomalaisten fyysinen aktiivisuus kääntyy kasvuun jokaisessa ikäryhmässä. Riittävä liikunta kehittää motorisia taitoja ja parantaa hyvinvointia. Liikkuminen auttaa oppimaan ja pitää yllä hyvää mielenterveyttä. Lisäämällä liikettä turvataan tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunta.

Tavoitteet hallituskaudelle

- Varhaiskasvatuksen laatu paranee
- Suomalaisen oppimistulokset ja koulutustaso nousevat
- Perustaitojen osaaminen vahvistuu ja jokainen saavuttaa peruskoulusta riittävät perustiedot
- Sivistys luo edellytyksiä talouden kasvulle
- Koulutus vastaa paremmin työelämän tarpeisiin ja vähentää kohtaanto-ongelmaa
- Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee
- Kaiken ikäiset suomalaiset liikkuvat enemmän.

Tilannekuva

Koulutusjärjestelmämme on tuottanut erinomaisia oppimistuloksia, lisännyt mahdollisuuksien tasa-arvoa sekä mahdollistanut maksuttoman koulutuksen aina ylimmälle tasolle asti. Suomalaisen koulutusjärjestelmän vahvuus ovat korkeasti koulutetut opettajat ja laaja pedagoginen vapaus toteuttaa opetusta.

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Sananvapaudella on keskeinen merkitys länsimaisen sivistyksen, demokratian, tieteen sekä taiteen kulmakivenä. Vahva demokratia edellyttää yhteiskunnan jäsenten laajaa sivistystä.

Laadukas varhaiskasvatus edistää oppimisen edellytyksiä ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyy kuitenkin haasteita, kuten pätevän henkilöstön saatavuus.

Suomalaisten oppimistulokset ovat olleet PISA-tutkimusten mukaan laskusuunnassa vuodesta 2006 alkaen. Erityisesti perustaitojen (luku-, kirjoitus- ja laskutaito) heikkeneminen edellyttää toimenpiteitä. Koronapandemia on osaltaan lisännyt lasten ja nuorten oppimis- ja hyvinvointivajetta. Teknologinen kehitys muuttaa yhteiskuntaa merkittävästi.

Lokakuussa 2022 julkaistu OECD-tutkimus kertoo, että suomalaisten nuorten koulutustaso on laskenut keskitason alapuolelle, kun vielä vuonna 2000 Suomi oli OECD-maiden korkeimpien joukossa.

Suomalaisten liikkuminen on vähentynyt jo vuosikymmeniä. Lasten ja nuorten fyysisen aktiivisuuden määrässä sekä toimintakyvyssä tapahtuneet muutokset tarkoittavat, että väestön työ- ja toimintakyvyn tulevaisuudesta on huolehdittava. Suomalaisten liikkumattomuus maksaa arvioiden mukaan 3,2 miljardia euroa vuodessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan yhteiset tavoitteet

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala muodostaa sivistyshallinnon, jolla luodaan edellytyksiä Suomen talouden kasvulle, kilpailukyvyille ja hyvinvoinnille sivistyksen, luovuuden, innovaatioiden ja osaamisen kautta.

Hallituksen tavoitteena on selkiyttää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluvaa virastorakennetta, keventää päällekkäistä hallintoa ja vahvistaa virastojen tuloksellista ohjausta Sivistyshallinto 2030 -loppuraportin suuntaisesti huomioiden nykyisten yksiköiden erilaiset tehtävät.

Koulutusjärjestelmän kehittämisessä otetaan nykyistä paremmin huomioon tekoälyn ja digitalisaation mahdollisuudet. Digitalisaation mahdollisuuksia hyödynnetään myös hallinnollisen työn vähentämisessä. Johtamista opetus- ja sivistyssektorilla parannetaan.

Suomalainen koulutusjärjestelmä pärjää kansainvälisesti vertailtuna hyvin. Osaamisemme on kysyntää maailmalla. Hallitus edistää koulutusalan vientiä markkinaehtoisesti.

Kaikki oppilaat ja opiskelijat eivät saa tarvitsemaansa tukea. Oppimisen tukea selkeytetään ja tuen ketju yhtenäistetään varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Varhaisella puuttumisella ehkäistään ongelmia, jotka käyvät kalliiksi sekä inhimillisesti että taloudellisesti. Oppimisen edellytyksiä luodaan ja hyvinvointia vahvistetaan myös kulttuurin ja liikunnan keinoin.

Hallitus vahvistaa oppilaanohjausta kaikilla koulutusasteilla huomioiden erityisesti jatko-opinnot ja työllistymisen. Suomessa koulutusalat ovat vahvasti sukupuolen mukaan eriytyneet. Jako miesten ja naisten töihin jopa vahvistuu joillain aloilla. Koulutuksen sukupuolen mukaista eriytymistä puretaan kannustamalla yksilöllisiin koulutus- ja uravalintoihin.

Oppilas- ja opiskelijahuollolla on keskeinen rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Hallitus edellyttää kuntien ja hyvinvointialueiden tekevän tiivistä yhteistyötä opiskeluhuollon toimivuuden turvaamiseksi. Moniammatillisen tuen piiriin on päästävä matalalla kynnyksellä ja viiveettä. Lisäksi henkilöstön toimivaltuuksia auttaa lapsia ja nuoria vahvistetaan.

Hallitus edistää urheilijoiden kaksoisuraa ja vahvistaa urheiluyläkoulujen, toisen asteen urheiluoppilaitosten ja huippu-urheilijamyönteisten korkeakoulujen asemaa.

Hallitus varmistaa, että koulutusjärjestelmämme tuottaa riittävästi osaamista ja tekijöitä kriittisille aloille huolehtien näin yhteiskuntamme kantokyvystä. Osaamistasoa nostetaan ja varmistetaan, että jokainen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon ja yhä useampi nuori myös korkea-asteen tutkinnon. Huoltovarmuuden turvaamiseksi ammatillisessa koulutuksessa ja korkea-asteella on varmistettava, että kriittisten alojen osaamistarpeisiin vastataan riittävästi.

Laadukkaan painetun ja digitaalisen opetusmateriaalin saatavuus varmistetaan molemmilla kansalliskielillä. Hallitus ottaa huomioon ruotsinkielisen koulutuksen erityispiirteet ja kehittämistarpeet. Ruotsinkielinen koulutus Suomessa -raportin toimeenpanoa jatketaan. Kotoperäisten vähemmistökielten, erityisesti saamen kielten, karjalan kielen, romanikielen ja kotimaisten viittomakielten asemaa halutaan vahvistaa. Hallitus selvittää, miten viittomakielisten lasten asemaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa voidaan vahvistaa.

Hallitus tukee akateemisen tutkimuksen vapautta sekä edistää yhteiskunnallista vuoropuhelua. Sen rooli on tärkeä myös koulujen demokratiakasvatuksessa. Laajaa sananvapautta on tuettava ja ylläpidettävä kaikkialla yhteiskunnassa.

Hallitus luo valtionavustusten digitalisaatiohankkeen alaisuudessa myönnettäville valtionavustuksille selkeät vaikuttavuuskriteerit.

5.1 Oppimisen perusasiat kuntoon

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus, jossa pedagogiikka painottuu. Oppimisen tukea on oltava tarjolla yksilöllisesti ja lapsen tarpeita vastaavasti.

Varhaiskasvatuksen osallistumisastetta nostetaan erityisesti yli 3-vuotiaiden lasten osalta. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on Suomessa edelleen muita Pohjoismaita jäljessä, vaikka viime vuosina se on noussut. Erityisiä toimia suunnataan maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumisasteen nostamiseksi varhaiskasvatuksessa. Tämä vahvistaa maahanmuuttajataustaisten lasten suomen ja ruotsin kielen osaamista ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Hallitus vakiinnuttaa varhaiskasvatuksen tasa-arvorahoituksen määrärahatason. Näin vahvistetaan varhaiskasvatuksen laatua, tasoitetaan oppimiseroja sekä ehkäistään segregatiota.

Hallitus uudistaa varhaiskasvatuksen palveluseteleitä koskevan lainsäädännön. Varhaiskasvatuksen palveluseteleitä koskeva lainsäädäntö siirretään opetus- ja kulttuuri-ministeriöön, kuten varhaiskasvatustalain uudistettaessa oli tavoitteena. Hallitus arvioi lasten hoidon tukien kokonaisuuden huomioiden perheiden valinnanvapauden. Tavoitteena on, että yhä useampi perhe voisi valita erilaisten varhaiskasvatuksen muotojen välillä tasapuolisemmin.

Yksityisen hoidon tuen piirissä olevien lasten osuus nostetaan hallituskauden aikana vähintään tasolle, jolla se oli vuonna 2011. Tämä toteutetaan korottamalla yksityisen hoidon tuen hoitorahaa.

Yksityisessä varhaiskasvatuksessa palataan ilmoitusmenettelyyn, jotta kevennetään palveluiden järjestäjien hallinnollista työtä. Toiminnan käynnistäminen edellyttäisi, että aluehallintovirasto on tarkastanut toimipaikan.

Hallitus varmistaa, että varhaiskasvatusta valvotaan niin julkisesti kuin yksityisesti järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Hallitus sitoutuu varhaiskasvatuslain mukaiseen lapsen oikeuteen pedagogisesti johdettuun ja toteutettuun varhaiskasvatukseen. Hallitus vahvistaa alan veto- ja pitovoimaa kehittämällä työoloja ja varhaiskasvatuksen laatua. Varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkoja lisätään yliopistoissa. Joka vuosi on koulutettava vähintään 1 400 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa molempien kansalliskielten tarpeet huomioiden.

Hallitus turvaa jo alalla työskenteleville erilaiset mahdollisuudet pätevöityä varhaiskasvatuslain mukaisiin tehtäviin muunto- ja monimuotokoulutuksella.

Hallitus selkiyttää sosionomien roolia varhaiskasvatuksessa ja lisää varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusta. Varhaiskasvatuksen johtajan tehtävässä toimiminen mahdollistetaan myös varhaiskasvatuksen sosionomi YAMK-tutkinnolla huolehtien riittävästä pedagogisesta ja didaktisesta osaamisesta.

Lasten kieltenoppimista tuetaan varhaiskasvatuksesta alkaen vahvistamalla ja laajentamalla kielikylpy- ja kielisuihkutoimintaa. Koulutetaan lisää kielikylpyopettajia, jotta voidaan vastata lapsiperheiden kiinnostukseen kielikylpyä ja kielisuihkuja kohtaan.

Esi- ja perusopetus

Tulevaisuudessa on keskityttävä perustaitojen ja -valmiuksien parantamiseen ja siirryttävä vakaaseen perusrahoitukseen. Jokaisella peruskoulun päättävällä nuorella on oltava riittävät perustiedot ja -taidot toisen asteen opintoihin. Oppilailla ja opettajilla on oltava työrauha keskittyä oppimiseen ja opettamiseen.

Hallitus käynnistää laaja-alaisen peruskoulun tulevaisuustyön peruskoulun kehittämistarpeiden arvioimiseksi. Peruskoulua kehitetään pitkäjänteisesti tieto- ja tutkimusperusteisesti laaja-alaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. E erityisen huolestuttavia ovat koko 2000-luvun ajan heikentyneet oppimistulokset. Työn tavoitteena on koota laajasti tutkijoita sekä eri alojen ja koulutuskentän asiantuntijoita arvioimaan peruskoulun kehittämistarpeita. Työn tueksi perustetaan parlamentaarinen seurantaryhmä. Tarvittavat lainsäädäntömuutosesitykset sekä muut toimenpiteet valmistellaan vuoden 2025 loppuun mennessä.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu päättyy vuonna 2025. Kokeiluryhmän seurantatutkimusta jatketaan peruskoulun loppuun asti. Kokeilun päätyttyä hallitus arvioi kokeilun tulokset ja valmistelee jatkotoimet.

Hallitus panostaa perustaitojen oppimiseen antamalla lisää aikaa ja työrauhaa opettajille ja oppilaille. Hallitus kasvattaa perusopetuksen vähimmäistuntimäärää 2–3 vuosiviikkotunnilla laajentamatta opetussuunnitelmaa. Lisäyksellä tavoitellaan lisätunteja erityisesti alakoulun vuosiluokille luku-, kirjoitus- ja laskutaidon opettamiseen. Lisäykset jätetään toteutettavaksi paikallisin päätösin.

Hallitus vakiinnuttaa perusopetuksen tasa-arvorahoituksen määrärahatason. Näin vahvistetaan perusopetuksen laatua, tasoitetaan oppimiseroja sekä ehkäistään segregatiota. Opetusryhmien kohtuulliseen kokoon kiinnitetään huomiota, jotta oppiminen mahdollistuu ja perustaidot taataan. Hallitus kannustaa kuntia toteuttamaan painotettua opetusta segregatiion ehkäisemiseksi. Hallitus edistää vieraskielisten lasten kiinnittymistä myös ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen ja koulutukseen.

Hallitus uudistaa kolmiportaista tukea koskevan lainsäädännön siten, että tavoitteena on turvata riittävä tuki sekä vähentää opetushenkilöstön hallinnollista taakkaa. Oppimisen tukea on oltava tarjolla yksilöllisesti ja oppilaan tarpeita vastaavasti. Tuen muodot ovat valtakunnallisesti yhtenäiset, selkeät ja monipuoliset. Tarpeellinen pienryhmäopetus sekä erityisluokissa annettava opetus on myös mahdollista. Huolehditaan erityisopettajien riittävästä koulutusmäärästä.

Hallitus toteuttaa osaamistakuun, joka tarkoittaa vähimmäisosaamistason määrittelyä ja sen saavuttamista edettäessä peruskoulussa luokalta seuraavalle. Erityistä huomiota kiinnitetään peruskoulun toisen ja kolmannen luokan nivelvaiheeseen, yhdeksänteen luokkaan ja päättöarviointiin. Tavoitteena on varmistaa jokaiselle nuorelle riittävät perustaidot, joilla pärjää jatko-opinnoissa. Selvitetään mahdollisuus laajentaa joustava perusopetus toteutettavaksi jokaisessa kunnassa, jotta oppilailla on mahdollisuus saada suoritettua perusopetuksen oppimäärä.

Hallitus sitoutuu LUMA-strategian toimeenpanoon, jotta oppilaiden luonnontieteelliset matemaattiset valmiudet vahvistuvat. Vahva teknillinen ja luonnontieteellinen osaamis pohja on kriittistä elinkeinoelämän uudistumisessa, erityisesti tieteen ja teknologian murroskohdissa sekä nykyisessä, nopeasti kehittyvässä ja monimutkaistuvassa kansainvälisessä kilpailuasetelmassa.

Hallitus mahdollistaa kielenopetuksen ja -opiskelun varhaistamisen, laajentamisen ja monipuolistamisen. Varmistetaan, että kielenopetukseen on varattu riittävästi tuntiresursseja.

Hallitus arvioi etäopetuksen hyödyntämisen mahdollisuuksia nykyistä laajemmin perusopetuksessa tarkkarajaisesti säädettyinä esimerkiksi valinnaisten kielten opetuksessa.

Hallitus arvioi S2-opetuksen (suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus) toimivuutta. Vieraskielisten lasten määrän kasvu on huomioitava osana perusopetuksen kehittämistä. Lisäksi mahdollistetaan valmistavan opetuksen jatkuminen kahteen vuoteen tilanteissa, joissa se arvioidaan tarpeelliseksi riittävien kielellisten valmiuksien varmistamiseksi. Tälle varataan riittävä rahoitus.

Hallitus vahvistaa opettajien ja rehtoreiden toimivaltuuksia puuttua opetusta häiritsevään ja kouluaikana tapahtuvaan toimintaan. Hallitus tekee tarvittavat lainsäädäntömuutokset, joilla voidaan nykyistä tehokkaammin rajoittaa esimerkiksi mobiililaitteiden käyttöä koulupäivän aikana ja näin vahvistaa oppilaiden keskittymistä opetukseen.

Kouluväkivallan ennaltaehkäisyssä ja väkivaltatilanteisiin puuttumisessa otetaan käyttöön yhtenäiset suunnitelmat ja toimintamallit hyödyntäen olemassa olevia toimintamalleja, kuten Etelä-Karjalan mallia. Hallitus vahvistaa aluehallintovirastojen toimivaltuuksia koulujen laillisuusvalvonnessa.

Hallitus turvaa jokaisen lapsen oikeuden turvalliseen oppimisympäristöön ja koulu-rauhaan. Hallitus vahvistaa kiusaamisen uhriksi joutuneen oppilaan oikeusturvaa sekä mahdollisuutta jatkaa omassa koulussaan.

Hallitus luo varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestäjille järjestämiseen liittyvät kriteerit, jotta varmistetaan jokaisen lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen asuinpaikasta riippumatta. Varhaiskasvatus ja perusopetus säilyvät jatkossakin kuntien järjestämisvastuulla. Lisäksi arvioidaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatukriteerien päivittämistä.

Koulujen kasvatustehtävään kuuluu varmistaa, että suomalainen kulttuuriperintö välittyy uusille sukupolville. Tähän sisältyy myös koulujen juhlaperinteiden vaaliminen kevät- ja joulujuhlineen. Koulut pidetään turvallisen kasvun paikkoina.

Yksityisten koulutuksen järjestäjien kotikuntakorvaus nostetaan 100 prosenttiin ja yhdenmukaistetaan järjestäjien velvollisuudet. Varmistetaan, että järjestämisluvut mahdollistavat jatkossakin toiminnan pitkäjänteisen toteuttamisen.

Hallitus laatii selvityksen TUVA-koulutuksen toimivuudesta. Arvioidaan, miten koulutus auttaa lukioon ja ammatilliseen hakeutuvia sekä tukee perustaitojen vahvistumista. TUVA-koulutuksen vaatimuksia kevennetään niin, että koulutusta voidaan järjestää osatoteutuksena. Hallitus mahdollistaa oppivelvollisuuden suorittamisen myös työpajatoiminnassa.

Lisätään oppivelvollisille suunnattua nivelvaiheen koulutusta kaksinkertaistamalla Kansanopistojen Opistovuosi -koulutuksen aloituspaikkojen määrää.

5.2 Toiselta asteelta tiedot ja taidot eteenpäin

Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen keskeinen tavoite on varmistaa laaja-alainen yleissivistys sekä tuottaa opiskelijoille jatko-opintokelpoisuus. Lukiokoulutusta kehitetään tulevaisuudessakin omana koulutusmuotonaan, jolla on oma toimintaa ohjaava lainsäädäntö sekä rahoitusjärjestelmä.

Lukiokoulutuksessa panostetaan opintojen ohjaukseen ja moniammatilliseen tukeen siten, että jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen siirtyäkseen koulupolulla eteenpäin. Tukea on kohdistettava erityisesti niille nuorille, jotka ovat vaarassa jäädä jälkeen opetuksessa.

Hallitus on sitoutunut pitämään kiinni toisen asteen duaalimallista eli lukioden ja ammatillisen oppilaitosten järjestämästä koulutuksesta. Koulutuksen raja-aitojen purkaminen ei saa johtaa siihen, että koulutusten erityispiirteistä luovuttaisiin. Yhteistyötä tehdään tarkoituksenmukaiseksi katsotuilla tavoilla. Koulutuksilla on myös erilaiset tehtävät, mikä on ollut keskeinen osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Hallitus huolehtii, että erityisen koulutustehtävän lukioita on maassamme riittävästi molemmat kansalliskielet huomioiden.

Lukiokoulutuksen järjestäminen turvataan alueilla, joilla lasten ja nuorten määrä vähentyy voimakkaasti. Hallitus uudistaa lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän vastaamaan paremmin lukiokoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Rahoitusmallin muutoksista tehdään kattavat vaikutusarvioinnit ja niiden pohjalta valmistellaan hallituksen esitys vuoden 2025 loppuun mennessä. Rahoitusmallin muutokset toteutetaan riittävän pitkällä siirtymäajalla. Tavoitteena on säilyttää kattava lukioverkko. Uudistetaan lukion rahoitukseen kuuluva pienten lukioden lisä tukemaan koulutuksen saavutettavuutta ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista. Edistetään kuntien välisen rahoitusvastuun tasapuolista jakautumista kotikunnan mukaan.

Mahdollistetaan englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen tiukasti rajatuin kriteerein. Varmistetaan, että englanninkielinen koulutustarjonta ei uhkaa kansalliskielistä koulusivistystä, vaan vahvistaa Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten toimijoiden ja paluumuuttajien joukossa.

Luodaan lukiodiplomeille valtakunnallinen kriteeristö ja mahdollistetaan yhden pakollisen ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla. Yhden viidestä ylioppilaskokeesta voisi jatkossa korvata lukiodiplomilla.

Hallitus säättää lukiolaisten oikeudesta tukiopetukseen. Näin varmistetaan riittävä tuki lukio-opinnoissa etenemiseen jokaiselle opiskelijalle.

Hallitus selvittää ja arvioi mahdollisuuden toteuttaa liikunnanopetus viikoittaisena oppiaineena koko koulutuksen ajalle.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet sekä työelämätaidot siirtyä opintojen jälkeen työelämään tai jatko-opintoihin. Ammatillisen koulutuksen reformilla lisättiin työpaikoilla tapahtuvaa oppimista ja pyrittiin varmistamaan opintojen henkilökohtaistaminen, jotta opiskelijoiden tarpeet voitaisiin huomioida paremmin. Ammatillinen koulutus on keskeisessä roolissa myös TE2024-uudistuksessa erityisesti osaamisen päivittämisessä.

Tällä hetkellä ammatillisen perustutkinnon suorittaneista useampi kuin joka kymmenes jää valmistumisensa jälkeen työttömäksi. Aikuisille suunnattu ammatillinen koulutus painottuu pitkäkestoiseen perustutkintokoulutukseen, mikä rajoittaa koulutukseen osallistuvien määrää.

Koulutuksen keskeyttämistä toisella asteella vähennetään määrätietoisesti. Tavoitteena on, että jokaisella toiselle asteelle tulevalle on opiskelun taidot, motivaatio ja kokemus oman alan löytämisestä. Varmistetaan, että jokainen opiskelija saa lain edellyttämät henkilökohtaiset suunnitelmat.

Hallitus uudistaa ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia. Koulutuksen järjestäjien kannustimia vahvistetaan siten, että opiskelijat suorittavat opintoja, valmistuvat, työllistyvät ja siirtyvät jatko-opintoihin valmistumisen jälkeen. Vaikuttavuusrahoituksen mittaristoa kehitetään ja sen seurantaa ajantasaisesti. Rahoitusmalliin luodaan kannusteita myös ohjata opiskelijoita suorittamaan tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joilla vastataan jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja alueelliseen

työvoimatarpeeseen. Hallitus uudistaa ammatillisen koulutuksen toiminnan ohjausta vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta vahvistaen sekä järjestäjäneutraalteetti varmistuen. Ruotsinkielisen ammatillisen koulutuksen erityispiirteet huomioidaan.

Ammatillisen koulutuksen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan, jotta ammatillinen koulutus vastaisi paremmin työelämän tarpeisiin. Uudistetaan koulutuksen tarjonta vastaamaan nykyistä paremmin työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin, vienti- ja teollisuusmaakuntien tarpeet huomioiden.

Hallitus turvaa riittävän lähiopetuksen määrän. Turvataan erityisesti oppivelvollisuuskoulutuksessa olevien ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oikeus riittävään lähiopetuksen määrään, työpaikkaohjaamiseen sekä tarvittavaan oppimisen tukeen.

Englanninkielisten ammatillisten opintosisältöjen tarjontaa lisätään ja samalla varmistetaan mahdollisuus kotimaisten kielten riittävään opiskeluun. Kevennetään ulkomailla suoritettujen tutkintojen vastaavuusvaatimuksia ja varmistetaan tutkintojen yhteneväisyys olennaisilta osiltaan vastaavan suomalaisen tutkinnon kanssa. Sujuvoitetaan tutkintojen tunnustamisen käsittelyaikoja.

Hallitus avaa ammatillisen koulutuksen järjestäjille mahdollisuuden myydä tutkintoon johtavaa koulutusta markkinoilla kansalaisille vastaavalla tavalla kuin korkeakoulutuksessa. Tilauskoulutuksella vastataan erityisesti osaajapulaan, kun tutkintoon johtavaa koulutusta voidaan myydä markkinoilla.

Palautetaan liikunnan ja terveystiedon oppiaine tutkintojen perusteisiin.

Hallitus edistää koulutussopimuksen sekä oppisopimuskoulutuksen käyttöä. Selvittää mahdollisuuksia oppisopimuskoulutuksen korvauksen porrastamiseen opintojen edetessä.

Hallitus vahvistaa toisen asteen urheiluoppilaitosten asemaa. Vakiinnutetaan ammatillisten urheiluoppilaitosten rahoitus.

5.3 Korkea osaaminen ja sivistys tulevaisuuden perustana

Korkeakoulutus ja tiede

Hallitus sitoutuu siihen, että korkeakoulujärjestelmämme perustuu jatkossakin duaalimalliin eli yliopistojen sekä ammattikorkeakoulujen järjestämään koulutukseen. Molemmilla koulutusmuodoilla on oma keskeinen tehtävänsä osana koulutusjärjestelmäämme.

Hallitus sitoutuu toimeenpanemaan parlamentaarisen TKI-työryhmän ehdotukset siitä, miten Suomen T&K-toiminnan rahoitus nostetaan neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että erityisesti alkuvaiheessa rahoituksella varmistetaan TKI-osaajien kouluttaminen ja huolehditaan korkeakoulujen perusrahoituksesta. Vahvistamalla tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) asemaa varmistetaan, että TKI-toiminnan koordinaatio on riittävää ja lisärahoitus kohdentuu tarkoituksenmukaisesti. Koulutus-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmää tarkastellaan kokonaisuutena. Tutkimusinfrastruktuurien rahoitusta lisätään osana tutkimusrahoituksen kasvattamista neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta. Hallitus sitoutuu suurteholaskennan kapasiteetin jatkuvuuden varmistamiseen (EuroHPC-supertietokoneen hankinta).

Yliopistoja kehitetään sivistysyliopistomallin perusteella. Sen mukaan yliopistojen keskeinen tehtävä on kasvattaa kriittiseen ja analyyttiseen ajatteluun. Myös pienillä akateemisilla oppiaineilla on oma paikkansa suomalaisessa yliopistomaailmassa. Akateemisella tutkimuksella ja tieteellä on itseisarvo.

Yliopistojen tehtävänä on myös löytää uusia ratkaisuja aikamme suuriin kysymyksiin. Esimerkiksi suomalaisen luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, energiateknologinen murros, digitalisaatio ja väestörakenteen muutos vaativat uudenlaisia ratkaisuja, joita on mahdotonta synnyttää ilman huippuluokan tutkimusta. Korkealaatuisen akateemisen tutkimuksen turvaamiseksi korkeakouluissa tuetaan ja vahvistetaan poikkitieteellistä, avointa akateemista keskustelukulttuuria ja ennakkoluulotonta innovaatioajattelua. Kriittinen tutkimustieto ja erityisasiantuntemus nähdään myös huoltovarmuus- ja turvallisuuskysymyksinä. Turvataan kotimaisten tieteellisten julkaisukanavien toiminta ja mahdollistetaan tieteellisten artikkeleiden avoin julkaiseminen niissä ja siten tutkitun tiedon saatavuus kansalliskielillä.

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on vastata työelämän nopeasti uudistuviin osaamistarpeisiin, tukea yritysten uudistumista ja nostaa väestön osaamis- ja koulutustasoa. Ammattikorkeakouluilla on tärkeä rooli alueiden elinvoiman kehittäjinä ja työ- ja elinkeinoelämän uudistajina. Ammattikorkeakouluilla on keskeinen tehtävä vastata osaajatarpeisiin eri toimialoilla. Ne ovat tärkeässä roolissa, jotta voimme saavuttaa tavoitteen nuorten aikuisten koulutustason vahvistamisesta.

Hallitus jatkaa korkeakoulujen profiloitumisen tukemista, jotta voimavarat käytettäisiin mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Korkeakouluja kannustetaan löytämään tutkimusalat, joilla ne voivat tavoitella maailman kärkeä omilla vahvuusalueillaan. Korkeakouluja kannustetaan kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Korkeakoulujen

autonomiia tuetaan, mutta koordinoitua tarvitaan. Koulutuskentän yhteistyön mahdollisuuksia hyödynnetään tehokkaammin ottaen huomioon alueelliset ja kielelliset näkökohdat.

Hallitus sitoutuu tekemään toimenpiteitä, joilla korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Laaditaan suunnitelma toimenpiteistä, joilla edetään kohti tavoitetta nostaa Suomen korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä OECD:n kärkimaiden tasolle.

Hallitus sitoutuu lisäämään korkeakoulujen aloituspaikkoja. Suomen koulutustason nostaminen edellyttää aloituspaikkojen lisäämistä edelleen merkittävästi, koska vuosien saatossa meille on muodostunut perusteetonta hakijasumaa. Uusia aloituspaikkoja suunnataan erityisesti kasvukeskuksiin ja sinne, missä aloituspaikkojen määrä suhteessa nuoriin on alhainen, sekä aloille ja alueille, joilla ennakoitaan merkittävää työvoimapulaa. Aloituspaikkojen suuntaamisessa huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja kasvatusalan tarpeet sekä vienti- ja teollisuusmaakuntien tarpeet. Ruotsinkielisestä lääketieteellisestä koulutuksesta huolehditaan selvittämällä yhteistyön lisäämistä Ruotsin kanssa nykyisten lääketieteellisten tiedekuntien puitteissa. Korkeakouluilla on merkittävä rooli alueen kehittymiselle ja houkuttelevuudelle. Turvataan yliopistokeskusten rooli alueellisessa koulutustarjonnassa ja TKI-toiminnassa.

Korkeakoulutettujen määrän kasvattamista koskevan tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että nykyistä suurempi osuus koulutuksesta on koulutustasoa nostavaa. Hallitus käynnistää toimenpidekokonaisuuden korkeakoulutuksen tarpeettoman kasautumisen ehkäisemiseksi. Arvioidaan aloituspaikkojen kohdentamista ensimmäistä tutkintoon suorittaville niin, ettei se tarpeettomasti hidasta koulutukseen hakeutumista tai heikennä alanvaihdon mahdollisuutta. Toimenpiteet valmistellaan mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään vuoden 2024 kehysriihen mennessä.

Koulutustason nostamiseksi korkeakoulutusta on suunnattava aiempaa voimakkaammin ensimmäistä tutkintoon suorittaville. Hallitus etenee kohti EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukukausimaksujen täyskattaisuutta. Hallitus arvioi valtakunnallisen apurahajärjestelmän luomisen sekä nimellisen hakemusmaksun käyttöönottoa. Jotta kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden määrä edelleen kasvaisi, lisätään kannusteita jäädä Suomeen töihin valmistumisen jälkeen.

Hallitus vahvistaa koulutuksen läpäisyä. Korkeakoulujen rahoitusmallia arvioidaan niiltä osin kuin muutoksilla voidaan parantaa korkeakoulujen kannustimia varmistaa, että opiskelijat valmistuvat tavoiteajassa. Alumniverkostoja ja ulkopuolista rahoitusta kehitetään.

Vahvistetaan avoimen korkeakouluopetuksen roolia väylänä osaamisen kehittämisessä. Jotta monipuolinen osaamisen kehittäminen eri aloilla avoimen korkeakouluopetuksen kautta on mahdollista, lisätään koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia periä nykyistä korkeampia maksuja, jotka vastaavat paremmin koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia.

Hallitus selvittää ylioppilaskuntien pakkojäsenyydestä luopumista vastaamaan paremmin perustuslaissa suojattua yhdistymisvapautta. Asiasta tehdään päätökset selvityksen pohjalta kevään 2024 aikana.

Tarkastellaan mahdollisuutta suorittaa suomen ja ruotsin kielen erinomaista taitoa osoittava tutkinto osana yliopisto-opintoja.

Hallitus tunnistaa yksityisten valtionapuarkistojen merkityksen osana kansallista tutkimus- infrastruktuuria ja turvaa niiden toimintaedellytykset. Hallitus turvaa kulttuuriperinnön säilymistä digitoinnin avulla.

Osaajapulaan vastaaminen ja jatkuva oppiminen

Julkisten palveluiden osalta laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä varhaiskasvatuksen saatavuus on jo vaarantunut. Myös opetusalaa uhkaa osaajapula. Haaste osaajapulaan ei ole pelkästään koulutuspoliittinen kysymys, vaan laajempi eri politiikan lohkoja koskeva ongelma. Hallitus lisää jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla sekä kasvatusaloille.

Hallitus edistää Talent Boost -ohjelmaa. Ohjelman puitteissa vahvistetaan Suomessa vaadittavan ammattipätevyyden ja kansalliskielten koulutusta erityisesti työvoimapula-aloilla. Vakinaistetaan projekteissa kehitetyt ulkomailla koulutettujen sairaanhoitajien pätevöittämiskoulutusten toimintamallit osaksi ammattikorkeakoulujen perustoimintaa.

Suomen ja/tai ruotsin kielen opettaminen maahan muuttaville ja jo muuttaneille vaatii uudistuksen, joka ulottuu kaikille koulutusasteille. Samalla on varmistettava, että kielenopetus integroituu nykyistä paremmin työmarkkinoille tai jatko-opintoihin valmistavaan koulutukseen. Säädetään velvoite jatkaa kielikoulutuksen antamista, jos koulutuksen kielitaitovaatimus esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa ei täyty.

Yhteiskunnassa jo olemassa olevaa käyttämätöntä osaamispotentiaalia hyödynnetään paljon nykyistä paremmin. Muun muassa piilotyöttömien, osatyökykyisten ja vammaisten ihmisten osallisuutta ja osaamista vahvistetaan. Huomioidaan suomalaiset paluumuuttajat. Työkykyiset ja -haluiset eläkeläiset ovat myös alihyödynnetty ryhmä.

Aikuisten tutkintokoulutusta suunnataan erityisesti koulutustasoa nostavaan tai työmarkkina-asemaa parantavaan koulutukseen. Hallitus lisää jatkuvan oppimisen tarjonnan markkinalähtöisyyttä ja poistaa esteitä yksityisen rahoituksen kasvattamiselta. Ammatillisen koulutuksen sekä korkeakoulujen rahoitusjärjestelmän on tuettava myös tutkintoja pienempien osaamiskokonaisuuksien suorittamista. Koulutusjärjestelmän rahoituksen on kannustettava tällaisten opintokokonaisuuksien tarjoamiseen. Suunnittelu on tehtävä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa, jotta osaaminen vastaa tarpeeseen. Koulutuksen suuntaamisessa otetaan huomioon työvoimapolitiittinen tarveharkinta.

Tunnistetaan vapaan sivistystyön merkitys osaamisen lisäämisessä ja harrastamisessa. Hallitus kasvattaa omavastuusuutta aikuisten harrastusmuotoisessa toiminnassa vapaassa sivistystyössä.

Opintotuki

Opintotuen tavoitteena on mahdollistaa ensisijaisesti täysipäiväinen opiskelu. Hallitus käynnistää opintotuen kokonaisuudistuksen. Opintotukea on kehitetty pirstaleisesti koko 2000-luvun. Opintotuen kokonaisuudistuksessa käydään läpi opintorahan taso, opintolainan suuruus ja opintolainahyvityksen määrä, vapaiden tulojen rajat, perheellisten opiskelijoiden asema ja asumisen tukeminen. Tulorajojen riittävyyttä ja mahdollisuutta nostaa niitä arvioidaan puoliväliriihen yhteydessä. Selvitetään myös oppisopimuskoulutusten ja opintotuen parempi yhteensovittaminen.

Tavoitteena on turvata opiskeluaikainen toimeentulo, vahvistaa opintotuen kannustinelementtejä sekä tukea opintojen läpäisyä tavoiteajassa.

5.4 Kulttuuri, liikunta ja nuoret

Kulttuuri

Taiteella ja kulttuurilla on itseisarvo. Monipuolinen ja arvostettu taide- ja kulttuurielämä on sivistysvaltion tunnusmerkki. Kulttuurilla on suuri merkitys kansalaisten resilienssille, kokonaisturvallisuudelle sekä kansalliselle yhteenkuuluvuuden tunteelle. Kulttuurialan kasvu tukee koko yhteiskuntaa vahvistaen sen hyvinvointia, luovuutta ja kestävyyttä.

Luovilla aloilla sekä tapahtuma-alalla on merkittävä työllisyys- ja kasvupotentiaali. Ala on yrittäjyyteen nojaava. Kulttuuri- ja taidetapahtumat luovat ympärilleen sekä taloudellista että henkistä lisäarvoa. Suomessa on laajaa ja tasokasta osaamista taiteiden ja kulttuurin osa-alueilla. Luovien alojen osuus bruttokansantuotteesta on kuitenkin Suomessa selvästi jäljessä sekä muita Pohjoismaita että EU:n keskiarvoa.

Hallitus laatii kulttuuripoliittisen selonteon. Selonteon yhteydessä hallitus toteuttaa poikkipoliittisen luovien alojen kasvustrategian.

Edistetään suomalaisen taiteen, kulttuurin ja luovien alojen kansainvälistymistä parantamalla Creative Finlandin toimintaedellytyksiä yhteistyössä ulkoministeriön kanssa. Suomalaisen taiteen sekä luovien alojen yritysten kansainvälistymisen edellytyksiä parannetaan ja kulttuurialan roolia maakuvatyössä vahvistetaan. Kehitetään kasvua vauhdittavia malleja av-alalle sekä muille toimialoille, kuten kirjallisuuteen ja musiikkiin.

Hallitus rakentaa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalojen välille pysyvät yhteistyön käytännöt kulttuuri- ja taidealojen elinvoimaa edistävien toimien koordinoimiseksi yhteistyössä alan toimijoiden ja edustajien kanssa.

Hallitus vahvistaa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön välistä yhteistyötä. Tavoitteena on esimerkiksi kulttuurin ja taiteen sekä liikunnan laajempi hyödyntäminen ennaltaehkäisevässä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Hallitus ratkaisee kulttuurialan ja luovien alojen tekijöiden sosiaali- ja työttömyys-turvaan liittyviä ongelmia osana sosiaaliturvauudistusta. Erityistä huomiota kiinnitetään freelancereiden asemaan. Huolehditaan taiteen vapaudesta, tekijöiden hyvinvoinnista, osaajien riittävyydestä ja työmarkkinan toimivuudesta.

Lasten ja nuorten lukutaitoa vahvistetaan. Jatketaan lukutaitostrategian toimeenpanoa ja laajennetaan Lukuliikettä, jonka tavoitteena on kaikenikäisten lukutaidon edistäminen. Vakiinnutetaan Lukulahja lapselle -malli eli neuvolan kautta jaettava kirjakassi jokaiselle syntyvälle lapselle. Hallitus vahvistaa lastenkulttuurin saavutettavuutta.

Kirjastopalveluiden saavutettavuudesta huolehditaan hyödyntäen myös omatoimilainausta ja kirjastoautoja. Toteutetaan e-kirjojen lainauskorvaus sekä edistetään kansallisen e-Kirjaston perustamista.

Hallitus uudistaa taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön. Tavoitteena on opetuksen saavutettavuuden parantaminen eri taiteenalat huomioiden.

Arvioidaan tekijänoikeuslainsäädännön kokonaisuudistuksen tarve tekijänoikeusjärjestelmän läpinäkyvyyden sekä lainsäädännön selkeyden ja ymmärrettävyyden vahvistamiseksi kansallinen liikkumavara huomioon ottaen. Ahvenanmaan erityistarpeet arvioidaan tekijänoikeuslainsäädännössä yhdessä Ruotsin viranomaisten kanssa.

Arvioidaan tilausohjelmalveluille asetettavan maksuvelvoitteen käyttöönoton taloudellisia vaikutuksia audiovisuaalisille markkinoille ja alan kasvumahdollisuuksille.

Valtio osallistuu kansallisesti merkittävien kulttuurirakennusten uudisrakennus- ja peruskorjaushankkeisiin.

Liikunta ja huippu-urheilu

Riittävä liikunta on osa terveellistä elämäntapaa. Liikunta vahvistaa hyvinvointia ja parantaa toimintakykyä sekä auttaa oppimaan uutta. Liikunnallinen elämäntapa omaksutaan helpoiten jo varhaislapsuudessa, minkä vuoksi on keskeistä tukea lapsuudessa tapahtuvaa liikkumista. Hallitus laatii kaikki hallinnonalat kattavan kansallisen liikunnallisen elämäntavan ja toimintakykyohjelman. Ohjelman puitteissa edistetään Liikkuvat-ohjelmia sekä luodaan uusia toimintamalleja.

Tasa-arvoisesta mahdollisuudesta liikunnan harrastamiseen huolehditaan ja tasa-arvon toteutumista liikunnan tukemisessa edistetään. Avustusprosessien digitalisaatiota vauhditetaan ja avustustoiminnan vaikuttavuutta vahvistetaan. Kehitetään vastuullista ja kaikille avointa kansalaisjärjestötoimintaa. Varmistetaan, että harrastaminen on jokaiselle turvallista. Ehkäistään ja puututaan epäasialliseen kohteluun. Vakinaistetaan ja laajennetaan Et ole yksin -toiminta.

Vapaaehtois- ja talkootyö on liikunnan harrastamisen kivijalka. Urheiluseurat vahvistavat yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Liikunnalla on tärkeä rooli myös osana maahanmuuttajien kotoutumista. Hallitus turvaa liikunnan vapaaehtoistyön varmistaen, ettei tarpeeton byrokratia ole este seurojen ja järjestöjen toiminnalle tai tapahtumien järjestämiselle.

Huippu-urheilijat tarjoavat sekä innostavia esikuvia että suuria elämyksiä, jotka vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä on tärkeää erityisesti lasten kannustamisessa urheilun pariin. Parannetaan urheilijoiden edellytyksiä edetä ammattimaisesti maailman huipulle.

Hallitus helpottaa urheilu-uran sekä opiskelun ja työn yhteensovittamista. Hallitus korjaa urheilijoiden sosiaali-, työttömyys- ja eläketurvan puutteita. Urheilupainotteisia ammatillisia oppilaitoksia kohdellaan yhdenvertaisesti urheilulukioiden kanssa. Hallitus varmistaa Olympiarahaston jatkon. Ylimääräiset urheilijaeläkkeet mahdollistetaan kaikille kriteerit täyttävälle.

Suomi kasvattaa entisestään rooliaan kansainvälisenä liikunta- ja urheilutapahtumien järjestäjänä.

Nuorisotyö ja -politiikka

Nuorisotyön ja -politiikan tavoitteena on luoda edellytyksiä nuorten hyvään elämään. Kansakuntamme menestys riippuu siitä, miten meidän nuorillamme menee.

Nuorten hyvinvointi on aiempaa polarisoituneempaa: yhä useampi nuori voi entistä paremmin, mutta pahoinvoivat nuoret voivat aiempaa huonommin. Nuorten syrjäyttyminen ja pahoinvoinnin kasvu ovat yhteiskuntamme suurimpia haasteita.

On selvää, että mitä varhaisemmassa vaiheessa tunnistetaan syrjäytymisriskit, sitä tehokkaammin niihin voidaan puuttua. On sekä yksilön että yhteiskunnan etu, että syrjäytymistä ennaltaehkäistään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Nuorten mielenterveyden ongelmat ovat lisääntyneet. Joka neljännellä nuorella on mielenterveyden ongelmia. Alaikäisten tekemät vakavat rikokset ovat raaistuneet ja lisääntyneet. Tähän liittyy myös uudenlaisia ilmiöitä, kuten jengiytyminen. Digilaitteiden käytön lisääntyminen on tuonut mukanaan haasteita niin keskittymiskyvylle kuin fyysiselle aktiivisuudelle. Nämä kaikki vaativat uudenlaisia ratkaisuja sekä otetta nuorisotyön ja -politiikan johtamiseen.

Koronapandemian vaikutukset kohdistuivat erityisesti nuoriin. Koronan aiheuttamaa ja pahentamaa nuorten hyvinvointi- ja oppimisvajetta korjataan vielä useiden vuosien ajan.

Hallitus osoittaa kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön. Asiat käsitellään yhteistyössä useiden ministeriöiden välillä.

Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi. Vahvistetaan moniammatillista työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Poistetaan lainsäädännöstä eri

viranomaisten tiedonkulkuun liittyvät ongelmat. Laaditaan mittaristo toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioimiseksi. Huomioidaan, että ratkaisut eivät löydy pelkästään nuorisopolitiikan keinoin, vaan tarvitaan ministeriörajat ylittävää yhteistyötä.

Hallitus panostaa ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin, kuten etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajoihin sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen molemmilla kansalliskielillä ja saamen kielillä. Erityisesti kiinnitetään huomiota eri syistä haavoittuvimmissa asemissa oleviin nuoriin. Hallitus edistää koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä sekä turvallisten aikuisten läsnäoloa kouluissa.

Hallitus tukee nuorten hyvinvointia laaja-alaisessa yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Osana yhteistyötä määritellään viitekehys hyvinvointialueiden, kuntien, koulujen, kolmannen sektorin ja seurakuntien yhteistyölle.

Hallitus turvaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen. Lasten ja nuorten harrastamisen kokonaisuutta kehitetään yhteistyössä harrastustoimijoiden kanssa. Huomioidaan erityisesti ilman harrastusta olevat ja harrastuspudokkuudesta kärsivät lapset ja nuoret. Selvitetään harrastus- ja kerhotoiminnan rakenteiden sekä rahoituksen kokonaiskuva ja huolehditaan siitä, että Harrastamisen Suomen malli täydentää olemassa olevaa harrastuskenttää.

Harrastamisen Suomen mallia koskeva lainsäädäntö arvioidaan. Osana työtä selvitetään harrastustoiminnan tukemista koulujen loma-aikoina. Hallitus lisää harrastesetelin käyttöä kunnissa lasten ja nuorten mielekkäiden harrastusmahdollisuuksien laajentamiseksi.

Hallitus edistää nuorten osallisuutta ja alueellista yhdenvertaisuutta muun muassa vahvistamalla nuorisovaltuustojen asemaa kunnissa ja hyvinvointialueilla.